

Verslag informatiebijeenkomst lisdoddeteelt Burkmeer

11 februari 2021

Opening wethouder Marieke van Doorninck

- Als stad hebben we de ambitie om in ons landelijk gebied bodemdaling te stoppen en biodiversiteit te verbeteren.
- Deze ambitie is opgenomen in ons coalitieakkoord.
- In het programma Vitaal Platteland Laag Holland, werken we samen met onze partners, het ministerie van LNV, Provincie Noord-Holland, het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, verschillende gemeenten, natuur beherende organisaties en LTO, aan het realiseren van deze ambities.
- Voor één van de initiatieven uit dit programma zijn we hier vandaag bij elkaar, namelijk een proef met lisdoddeteelt in de Burkmeer.
- Gemeente Amsterdam is de trekker van dit project.
- Doel van het project is om ervaring op te doen met een nieuwe manier van landbouw, de teelt van lisdodde, en hiervan te leren.
- De teelt van lisdodde kan een bijdrage leveren aan het tegengaan van bodemdaling en het verbeteren van de biodiversiteit.
- Daarnaast kunnen de vezels van de lisdodde gebruikt worden voor isolatie- en bouw materiaal en zo een bijdrage leveren aan de circulaire economie.
- We gaan als Amsterdam niet zelf de lisdodde te telen. Er zijn andere partijen die daar meer kennis van hebben. We gaan op zoek naar een geschikte partij via een Europees aanbestedingstraject.

Presentatie projectleider Juul Willems

Wat is lisdodde?

Lisdodde is een plant van ca 2 meter hoog. Hij lijkt wel wat op riet, maar heeft bredere bladeren en een karakteristieke bruine 'sigaar' aan het uiteinde van zijn stengels. De lisdodde houdt van natte voeten en komt van nature voor in moerasgebieden en langs sloten.

Waarom de teelt van lisdodde?

Het is een proef. We doen deze proef om van te leren en om te onderzoeken hoe lisdoddeteelt het beste uitgevoerd kan worden en rendabel kan zijn. We bouwen voort op proeven die op andere plekken in Nederland zijn uitgevoerd.

Bodemdaling

De teelt van lisdodde kan helpen om bodemdaling in veengebieden af te remmen. De plant kan groeien bij een waterpeil boven het maaiveld. Een hoger waterpeil zorgt ervoor dat er geen zuurstof bij het veen komt, waardoor het niet oxideert en daalt.

Verminderen uitstoot broeikasgassen

Als de bodem niet daalt komen er ook minder broeikasgassen vrij.

Verbeteren biodiversiteit

Lisdodde is daarnaast goed voor de natuurkwaliteit. De plant zuivert de bodem en het water omdat het voedingsstoffen (fosfaat en stikstof) opneemt die er ooit in de vorm van (kunst)mest aan zijn toegevoegd, en die nu de balans in de bodem verstoren. Zo kan een 'voedselarm' moeras ontstaan met een grote variatie van planten en dieren.

Nieuwe, additionele vorm van landbouw

Daarnaast kan de teelt van lisdodde mogelijk een additionele inkomstenbron vormen voor de agrariërs. De vezels van lisdodde kunnen bijvoorbeeld worden gebruikt om bouw- en isolatiemateriaal te maken.

Waarom de Burkmeer?

De Burkmeer is eigendom van de gemeente Amsterdam en dit betekent dat we dit gebied voor dit project kunnen inzetten. De diepe ligging zorgt ervoor dat het gebied gemakkelijk nat gemaakt kan worden. De tijdelijke gebruiksovereenkomst met de huidige gebruiker van het gebied is vorig jaar opgezegd. Dit betekent dat de huidige gebruiker het gebied per juli 2021 niet meer kan gebruiken en dat het gebied beschikbaar is voor deze pilot. Ongeveer 30 ha in de Burkmeer is geschikt voor de teelt van lisdodde. De randen van het gebied blijven droog.

Wat betekent dit voor u?

Deze proef heeft invloed op de omgeving.

- Het waterpeil van de polder brengen we omhoog tot net boven het maaiveld. Hierdoor ontstaat er een nat gebied van 30 hectare groot.
- We hebben onderzocht of het verhogen van het waterpeil in de polder gevolgen heeft voor de omliggende woningen. Het waterpeil zal met maximaal 0,5 meter worden verhoogd. De woningen liggen ± 2 meter hoger dan dit verhoogde waterpeil. Hierdoor is de kans op negatieve gevolgen voor uw woning nihil.
- Jaarlijks zal er steeds een stukje van de plas met lisdodde worden beplant.
- De lisdodde wordt één of tweemaal per jaar geoogst.
- Ganzen houden van de jong aangeplante lisdodde. In het eerste en misschien het tweede jaar na aanplant moeten ganzen worden weggejaagd door bijvoorbeeld het gebruik van linten of laser. Anders kunnen de planten niet goed groeien en geoogst worden.
- Tijdens de proef zullen we onderzoeken hoe het landschap met lisdodde wordt ervaren door omwonenden, recreanten etc. Daar zullen we u tegen die tijd voor benaderen.

Proces en planning

Vorbereiding tot juli 2021

We gaan de lisdodde niet zelf telen. We doen een uitvraag in de markt via een Europees aanbestedingstraject. We verwachten in juni te weten welke partij lisdodde gaat telen. Dan zullen we opnieuw een infobijeenkomst organiseren.

Waterpeil omhoog brengen: het dagelijks bestuur van het waterschap HHNK heeft op 8 december een besluit genomen over het waterpeil. Vervolgens zal deze of volgende maand het algemeen bestuur dit besluit bekrachtigen. Na dit besluit kunnen we een flexibel peil gaan hanteren in de Burkmeer. Dit is nodig om het project uit te kunnen voeren.

Uitvoering

Hierover kunnen we meer vertellen als bekend is welke partij de lisdodde gaat telen en wat hun precieze plan is. Wat er in ieder geval gaat gebeuren:

- Planten of zaaien van de lisdodde
- 1 of 2 x per jaar oogsten
- Metingen: we willen verschillende aspecten meten gedurende het project, zodat we ervan kunnen leren:

- Ontwikkelen businesscase
- Biodiversiteit
- Uitstoot broeikasgassen
- Beleving van het landschapsbeeld

In het laatste jaar zullen we de proef evalueren en een besluit nemen over het vervolg.

Vervolg

Als bekend is wie de proef gaat uitvoeren dan organiseren we opnieuw een informatiebijeenkomst. Dan kunnen we meer vertellen over de uitvoering van het project en of u daar een rol in kunt spelen. De partij die de lisdodde gaat telen krijgt de opdracht hun plannen met omwonenden te delen.

Vragen deelnemers

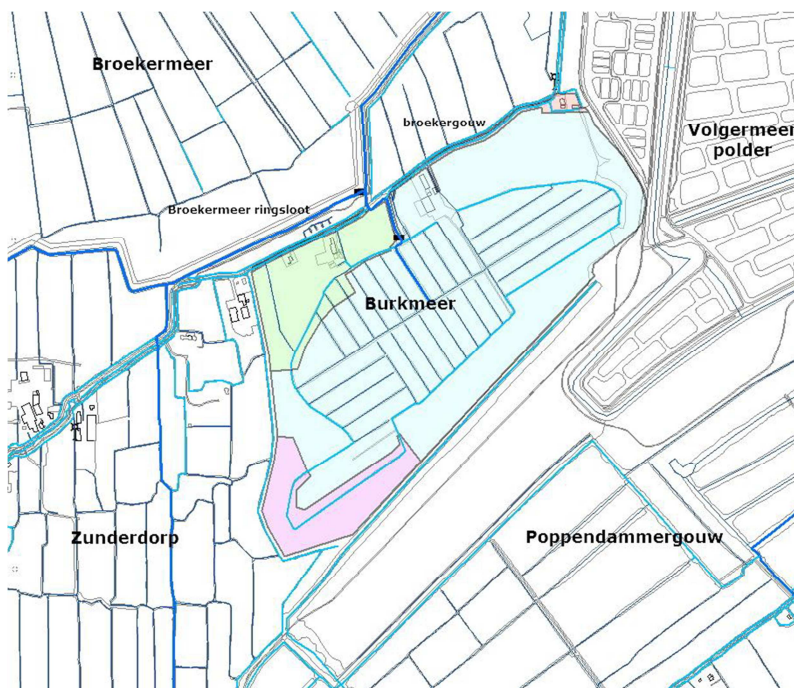
1. Er loopt een soort gelijke pilot in Nauerna. Deze is nog niet afgerond en de resultaten zijn tot nu toe nog niet veelbelovend. Zijn jullie daarbij betrokken en waarom wachten jullie niet op de resultaten daar?
2. Waarom gaan jullie een proefonderzoek uitvoeren terwijl er al een onderzoek loopt in Assendelft onder het project proeftuin veenweiden?

Antwoord: We hebben contact met de pilot in Nauerna en de proef in Assendelft en we zullen voortbouwen op wat er tot nu toe in die projecten is geleerd.

In Nauerna was de bodem niet voedselrijk genoeg, In de Burkmeer is het wel heel voedselrijk. Een uitdaging in Nauerna was de aanwezigheid van veel ganzen. Er is inmiddels meer ervaring hoe we hiermee moeten omgaan (zie antwoord op vraag 6 over het waarom van deze proef).

3. Waar ligt de Burkmeer precies?

Antwoord: Zie onderstaand kaartje.

4. Welke (zeldzame) diersoorten zijn kansrijk in lisdoddevelden als ze éénmaal volgroeid zijn?

Antwoord: De omstandigheden na vernatting zijn erg gunstig voor de ontwikkeling van de biodiversiteit. Diergroepen als vogels, amfibieën en zoogdieren zullen enorm in diversiteit toenemen. De biotoop is geschikt voor dieren als de ringslang en Noordse woelmuis. Die moeten er echter wel kunnen komen. Aan vogels verwachten we in het volgroeide veld bijvoorbeeld de Roerdomp, Baardmannetje, Buidelmees (als er ook een paar boompjes staan), Waterral, Snor, Watersnip, Kleine Karekiet, Slobbeend. In de pioniersfase verwachten we de Visdief, Kluut, Bondbekplevier, Tureluur, Dodaars.

5. In de proef willen jullie ganzen verjagen met linten en laser. Linten werkt niet en laser werkt alleen in het donker, waarmee je alle fauna wegjaagt. Is daarover nagedacht?

Antwoord: Het is aan de partij die de lisdodde gaat telen om een plan te maken hierover. De laser werkt in beginsel ook overdag. Maar ganzen zijn erg slim. Daarom zal dit een uitdaging blijven gedurende de proef.

6. Wat wil je precies leren in deze pilot? Wat zijn bijvoorbeeld je 3 focuspunten?

Antwoord: We willen met name onderzoeken of lisdodde rendabel kan worden en onder welke omstandigheden dit kan. Daarnaast willen we meer leren over onder welke omstandigheden lisdodde het beste geteeld kan worden, waarbij we de broeikasgasuitstoot zo veel mogelijk reduceren, de biodiversiteit toeneemt en bodemdaling wordt tegengegaan en we niet veel zoet water gebruiken.

7. Aan welke verdienmodellen denken jullie naast de oogst?

Antwoord: Verschillende toepassingen van lisdodde zijn interessant. In deze proef richten we ons op de verwerking tot isolatie/bouw materiaal. In Duitsland worden hier producten van gemaakt. Dijkstra Draaisma, een bouwbedrijf uit Dokkum, werkt met een eenvoudige toepassing in spouwmuur van houtskeletbouw. Er is ook vraag naar lisdodde vanuit de compostfabricage en Bokashi.

8. Wat leveren lisdodden op (in euro's)?

Per ton is de prijs op dit moment 200 euro.

9. Is lisdodde als isolatiemateriaal niet heel brandgevaarlijk?

Nee, hiervoor zijn proeven uitgevoerd. Het brandt sowieso slecht en als het tot plaat is verwerkt, brandt het helemaal niet.

10. Wat is de bodemdaling in de Burckmeer de laatste decennia?

Antwoord: In 1936 was het polderpeil -4,45, nu is dat -4,76. Hieruit komt een bodemdaling van ca. 3- 4 mm per jaar.

11. Is er een monitoringsplan en waar kunnen bewoners en andere geïnteresseerden dat vinden?

Antwoord: We zijn bezig met het maken van een monitoringsplan. Wat we in ieder geval willen gaan monitoren:

- Ontwikkelen businesscase

- Biodiversiteit
- Uitstoot broeikasgassen
- Beleving van het landschapsbeeld

Gedurende de proef kunt u informatie vinden op de projectpagina op de website van de gemeente Amsterdam. We zullen deze met u delen als deze online staat.

12. Worden er o-metingen uitgevoerd?

De o-meting voor biodiversiteit is uitgevoerd. Voor broeikasgassen wordt een combinatie van veldmetingen en modelstudie toegepast. De o-meting in het veld vindt plaats in april-juni 2021.

13. Wordt de uitstoot van CO₂ gemonitord gedurende de pilot?

14. Worden er ook metingen gedaan tijdens de proef in het kader van methaanuitstoot?

Antwoord: Metingen zijn vrij kostbaar. We zetten grondwaterbuizen in om te bepalen hoe nat het veen is. Samen met enkele andere parameters is dan modelmatig te bepalen hoeveel uitstoot er is. Dit vullen we aan met een beperkte meting. Bijzonder aan ons project is dat we het waterpeil laten fluctueren om te komen tot een water conserverend peilbeheer. Het zal voor de uitvoering van het klimaatakkoord erg interessant zijn om dit ook met metingen van vooral methaan te volgen, maar dit is nog niet rond. Er wordt vanuit het landelijke onderzoeksprogramma wel gezocht naar een betere plek voor een meettoeren in een lisdoddeveld. Nu staat dit kostbare apparaat in Zegveld maar dat veld is eigenlijk te klein voor goede metingen. Mogelijk zal deze meettoeren in de Burkmeer terecht gaan komen. Voor lisdodde is deze meetvorm ideaal.

15. Wat is het fosfaatgehalte op dit moment in de Burkmeer?

Antwoord: In 2010 werd algenbloei voorspeld toen er plannen waren om van de Burkmeer een meer te maken. Dit kwam door een overschot aan fosfaat. Precieze getallen hebben we hier op dit moment niet van.

16. Is er een kosten-baten analyse opgesteld voor dit project? Zo ja, waar is deze terug te vinden?

Antwoord: Nee, dit is een pilot en die zal gegevens opleveren voor een kosten-baten analyse bij uitrol van deze vorm van landbouw.

17. Wat voor een ondernemer zoeken jullie voor de lisdodde teelt?

Antwoord: We zullen via een Europees aanbestedingstraject op zoek gaan naar een ondernemer of een consortium aan ondernemers die ervaring heeft met de teelt van lisdodde. De plannen van de ondernemers die zich inschrijven worden door de gemeente beoordeeld en daaruit wordt het beste plan gekozen.

Binnenkort verschijnt de aanbesteding op Tendersnet. Daar kunt u meer informatie vinden over de eisen waaraan de ondernemer moet voldoen. Als u interesse heeft in de aanbesteding, dan kunt u een email sturen naar juul.willems@amsterdam.nl. We zullen u dan een bericht sturen wanneer de aanbesteding op Tendersnet staat.

18. Het gewas lisdodde is een akkerbouwgewas, volgens het bestemmingsplan is akkerbouw niet gewenst in dit gebied. Hoe zien jullie dit?

Antwoord: De typische akkerbouwgewassen zijn éénjarig en moeten elk jaar worden ingezaaid waarna de hele plant geoogst wordt en de bodem geploegd. Lisdodde is een meerjarige soort die slechts eenmalig hoeft te worden ingezaaid of aangeplant. Er wordt niet geploegd. Qua landbouwvorm is lisdodde het beste te vergelijken met meerjarige gewassen die bovengronds in zijn geheel geoogst worden, zoals riet, bamboe, olifantsgras en weilandgras. Akkerbouw staat vaak tegenover veeteelt. In dit geval is dit onderscheid niet scherp omdat Lisdodde in beginsel geschikt is als veevoer.

19. Wat is de relatie tussen deze proef en de Volgermeerpolder?

Antwoord: De Burkmeer ligt naast de Volgermeerpolder. Het verhogen van het waterpeil in de Burkmeer kan een bijdrage leveren aan een betere bescherming van de sanering van de aangrenzende Volgermeer. De Volgermeer is namelijk alleen van boven afgedekt met folie. De veenwanden om de stort heeft men met rust gelaten omdat het afval keurig op zijn plek bleef. Op de lange termijn zou afbraak van de veenrand door oxidatie tot ernstige problemen kunnen leiden. Vernatting helpt om de veenrand te beschermen tegen afbraak. Er wordt onderzoek voorbereid naar de processen onder het folie (Pandora). Hierbij zal ook gekeken worden naar verduurzaming van de sanering. Op dit moment is de inschatting van de onderzoekers dat vernatting de sanering beschermt. Het gewenste eindebeeld van de stort is dan ook dat er bovenop de Volgermeer veengroei plaats gaat vinden. Daarom zijn de plasjes boven op het folie aangelegd.